

JOANNA WARDEGA

Uniwersytet Jagielloński

W POSZUKIWANIU POŁOWY NIEBA – KOBIECY W POLITYCE CHIN

Wstęp

Na liście stu najpotężniejszych kobiet świata 2016 roku według magazynu „Forbes” znalazło się tylko pięć obywaterek Chińskiej Republiki Ludowej¹. Trzy z nich to reprezentantki chińskiego biznesu: Lucy Peng, CEO grupy Alibaba, Dong Mingzhu z Gree Electric i Feng Ying Wang z Great Wall Motor Company Limited, ponadto Margaret Chan, pracująca dla Światowej Organizacji Zdrowia, oraz Peng Liyuan, małżonka prezydenta Xi Jinpinga – ta ostatnia jako jedyna zbliżona do świata polityki. Pierwsza dama jest ceniona przede wszystkim za styl, talent muzyczny i działalność charytatywną, a mimo to jej udział w życiu politycznym, jako pięknego tła dla męża, i tak wyjątkowo wyróżnia się na tle wcześniejszych, ukrywanych przed społeczeństwem małżonek chińskich przywódców. Na liście „Forbesa” uderza brak Chinek rzeczywiście reprezentujących świat polityki. Tymczasem po drugiej stronie Cieśniny Tajwańskiej w maju 2016 roku prezydentem Tajwanu została po raz pierwszy kobieta – Tsai Ing-wen. Prezydent Tsai zajęła na wspomnianej liście 17. miejsce, nieco niższe od koreańskiej

¹ Lucy Peng na 35. miejscu, Margaret Chan na 38., Peng Liyuan na 53., Dong Mingzhu na 63., Feng Ying Wang na 69., *The World's 100 Most Powerful Women*, „Forbes”, www.forbes.com/power-women (8.01.2017).

prezydent Park Geun-hye. Obserwując scenę polityczną Chin kontynentalnych, trudno przypuszczać, aby podobne postaci mogły się pojawić w Pekinie w przewidywalnym czasie.

Przeszkód dla kobiecej aktywności w chińskiej polityce można poszukiwać w historii, gdy funkcjonowało powiedzenie: „U kobiet brak uzdolnień jest cnotą” (*Nüzi wu cai bian shi de*) – wymagano bowiem od nich zamknięcia w przestrzeni wewnątrzrodzinnej². W niektórych okresach historycznych kobietom, które próbowały zaangażować się w politykę, groziło ścięcie. Celem życia kobiety była bowiem realizacja ideałów cnotliwej żony i dobrej matki (*xianqi liangmu*). W XX wieku sytuacja zaczęła się zmieniać, lecz wiele kobiet, które aktywizowały się w życiu publicznym, krytykowano za brak życia rodzinnego i utratę kobiecości. Nazywano je „podróbkami chłopców” (*jia xiaozhi*), „żelaznymi dziewczynami” (*tie guniang*) lub „silnymi kobietami” (*nü qiangren*)³ – terminami co najmniej dwuznacznymi. Z jednej strony bowiem kobiety miały brać udział w budowie chińskiej republiki, a później socjalizmu, a z drugiej ich nadmierna emancypacja postrzegana była jako efekt skażenia obcymi ideami czy burżuazyjnej liberalizacji.

W latach pięćdziesiątych XX wieku Mao Zedong powiedział: „Kobiety mogą podtrzymać pół nieba” (*Funü neng ding banbiantian*). Od tamtego czasu minęło ponad pół wieku, zdanie jest powszechnie znane i cytowane, ale czy rzeczywiście odzwierciedla znaczenie Chinek w życiu społecznym i politycznym? Dla zrozumienia obecnej pozycji kobiet w chińskiej polityce niezbędne jest wprowadzenie w postaci krótkiego rysu kulturowego oraz ukazanie perspektywy historycznej i zmian społecznych zachodzących w ostatnich dekadach. W dalszej części artykułu zostanie przedstawiona sytuacja kobiet w Komunistycznej Partii Chin oraz w różnych organach decyzyjnych Chińskiej Republiki Ludowej.

² A. Zemanek, *Córki Chin i obywatelki świata. Obraz kobiety w chińskich czasopiśmie o modzie*, Kraków 2013, s. 44.

³ S. Rosen, *Chinese Women in the 1990s: Images and Roles in Contention*, „China Review” 1994, s. 17.2, 17.10–17.13.

Kobiety w dawnych Chinach

W dawnych Chinach naczelną zasadą określającą pozycję kobiety było: *Nan zun nü bei*, oznaczające, że mężczyzna jest szlachetniejszy od kobiety. O rzeczywistej pozycji kobiety decydowała pozycja społeczna jej rodziny, przynależność etniczna, jak również epoka, w której żyła⁴. Mimo to kilka generalizacji jest możliwych⁵. Przez wieki konfucjańska hierarchia rodzinna wzmacniała zależność kobiety od mężczyzn w rodzinie i klanie – najpierw od ojca, następnie męża, a po jego śmierci od najstarszego syna. To mężczyźni odprawiali najważniejsze ceremonie kultu przodków. Synowie pozostawali w rodzie, podczas gdy kobiety po zamążpójściu przechodziły do klanu męża, dlatego niewiele rodzin decydowało się na inwestowanie w edukację córki w stopniu wyższym niż tylko zwiększającym jej szanse na korzystne zamążpójście. U podstaw małżeństwa, rozumianego wówczas jako sojusz dwóch rodów, leżały interesy. Dlatego też małżeństwa były aranżowane, a wzajemne sympatie młodych nie miały znaczenia. W życiu codziennym kobietom przeznaczano zadania wewnątrz domu, mężczyźni bardziej aktywnie działali w życiu społecznym, co wyrażano w powiedzeniu: *Nan zhu wai, nü zhu nei*. Naczelnym zadaniem żony było zapewnienie ciągłości rodu, czyli urodzenie synów, a w przypadku niepowodzenia kobieta mogła zostać „zwrócona” rodzicom jako niepełnowartościowa. Pozycja konkubin była jeszcze niższa, zbliżona raczej do służących. Podległość kobiet przez stulecia wzmacniał zwyczaj krępowania stóp, aby tworzyły „złote lotosy”. Zgrabne stópkę miały wskazywać na posłuszeństwo i odporność na ból ich właścicielki, a w rezultacie podnosiły wartość kobiety na rynku małżeńskim.

Rzecz jasna, wspomniana zasada: *Nan zhu wai, nü zhu nei*, wymuszająca przyjęcie przez kobiety ról wewnątrzrodzinnych, nie sprzyjała ani

⁴ Więcej na ten temat zob. A. Zemanek, *Wybrane aspekty konfucjańskiego modelu kobiecości*, „Politeja” 2010, 14, s. 483–504.

⁵ E. Potocka, *Kobieta w konfucjańskiej koncepcji porządku społecznego*, [w:] *Kobiety w cywilizacji konfucjańskiej*, red. eadem, Toruń 2014, s. 13–40.

ich aktywności w życiu społecznym, ani rozwojowi karier politycznych. Przez stulecia jeśli kobiety w ogóle wchodziły do polityki, to działo się to za sprawą związków rodzinnych. Dwie najpotężniejsze kobiety w historii cesarskich Chin były cesarskimi żonami, które wybiły się na niezależność. Pierwszą z tych kobiet była za czasów dynastii Tang cesarzowa Wu Zetian (624–705), która została jedyną kobietą cesarzem⁶, drugą cesarzowa Cixi (1835–1908), rządząca Chinami jako regentka i cesarzowa wdowa u schyłku dynastii Qing.

Swoją pozycję na dworze Wu Zetian budowała najpierw jako jedna z konkubin cesarza Taizonga, zaś po jego śmierci i swoim chwilowym pobycie w klasztorze awansująca w hierarchii konkubina, a następnie żona jego syna – cesarza Gaozonga. Umocnienie jej pozycji przyniosło urodzenie cesarzowi synów. Wu Zetian sprawowała władzę najpierw zza placów męża, następnie synów jako cesarzowa wdowa i regentka. W 690 roku założyła własną dynastię – Zhou – która na krótko przerwała bieg dynastii Tang. Do 705 roku rządziła jako cesarz, jako pierwsza i jedyna kobieta w liczącej ponad cztery tysiące lat historii Chin, przyjmując tytuł cesarza (*Huangdi*). Pamięta się jej jednak przede wszystkim ambicje, uznawane za nadmierne, i zawiązywanie spisków na dworze w celu wzmocnienia swojej władzy, włącznie z mordowaniem przeciwników. Jedno z ludowych podań mówi nawet o tym, że Wu miała zabić własną córkę, aby oskarżyć cesarzową Wang i zająć jej miejsce⁷.

Cixi również pojawiła się na dworze jako cesarska konkubina, a z czasem, dzięki urodzeniu syna, zyskała pozycję cesarskiej małżonki. Po śmierci cesarza Xianfenga jej syn rozpoczął rządy jako cesarz Tongzhi, zaś ona sama została jedną z regentek. Po usunięciu pierwszej regentki, cesarzowej Ci'an, dokonała konsolidacji władzy i po śmierci syna osadziła na tronie swojego siostrzeńca – jako cesarza Guangxu. Nigdy nie uzyskała pełni władzy jako cesarz, jednak zza kurtyny decydowała o kształcie chińskiej

⁶ X.L. Woo, *Empress Wu the Great. Tang Dynasty China*, New York 2008.

⁷ A. Paludan, *Chronicle of the Chinese Emperors: The Reign-By-Reign Record of the Rulers of Imperial China*, London 1998, s. 96.

polityki. I również w jej przypadku historia zapamiętała głównie popełnione przez nią zabójstwa polityczne i błędy⁸.

Perspektywy dla pozycji kobiet jako efekt rewolucji i modernizacji Chin

Z końcem XIX wieku kobiety zaczęły zyskiwać szersze możliwości wychodzenia do świata zewnętrznego – choć głównie w większych ośrodkach miejskich – za sprawą edukacji, porzucania zwyczaju krępowania stóp. Rewolucja republikańska przyniosła dalsze zmiany w pozycji chińskich kobiet, na przykład prawodawstwo umożliwiające dziedziczenie, zakazujące handlu kobietami i przymusowych małżeństw. Pojawiały się wówczas „nowe kobiety” (*xin nüxing*), które uosabiały nowoczesność poprzez modny strój, odsłanianie ciała i noszenie krótkich włosów⁹. Kobiety zaczęły również manifestować swoje poglądy w sferze publicznej w ramach organizacji społecznych i politycznych. Mimo to najbardziej znanymi rzecznikami emancypacji kobiet nadal byli mężczyźni, jak filozofowie Liang Qichao i Hu Shi.

Niewiele kobiet uzyskało w sferze publicznej w owym czasie taki status, jak trzy siostry Soong – wykształcone w Stanach Zjednoczonych córki zamożnego biznesmena i rewolucjonisty z Hainanu. Jednak i ich wpływ na chińskie życie społeczne i polityczne był możliwy dzięki małżeństwom. Soong Ching-ling (1893–1981) wyszła za mąż za Sun Yat-sena, a później, już jako wdowa, poparła komunistów i pełniła reprezentacyjne funkcje w Chińskiej Republice Ludowej (stąd w transkrypcji *pinyin*: Song Qingling). Najmłodsza z siostr, Soong Mei-ling (1898–2003), wyszła za mąż za Chiang Kai-sheka i angażowała się w działalność charytatywną. Poszukując poparcia amerykańskiego w czasie wojny, podróżowała do Stanów

⁸ Jung Chang, *Cesarzowa wdowa Cixi. Konkubina, która stworzyła współczesne Chiny*, tłum. A. Gralak, Kraków 2015, s. 494–496.

⁹ A. Zemanek, *Córki Chin...*, s. 48–53.

Zjednoczonych, zyskując podziw i sympatię – w 1937 roku razem z mężem otrzymali tytuł „Man and Wife [sic!] of the Year” przyznany przez magazyn „Time”¹⁰. Natomiast w 1943 roku jako pierwsza osoba narodowości chińskiej przemawiała do obu izb Kongresu Stanów Zjednoczonych. Najstarsza z sióstr, Soong Ai-ling (1888–1973), została żoną Kung Hsiang-hsi, ministra finansów Republiki Chińskiej i najbogatszego Chińczyka, ale sama nie angażowała się w politykę, w przeciwieństwie do młodszych sióstr.

Już w początkowym okresie funkcjonowania ruchu komunistycznego pojawiały się teksty na temat praw kobiet. Mao Zedong w latach dwudziestych XX wieku, pisząc o walce rewolucyjnej, podkreślał konieczność zrzućcenia ciężarów gnębiących chiński lud: dotychczasowej władzy politycznej, rodzinnej i religijnej, zaś w przypadku kobiet dodawał jeszcze ucisk ze strony mężczyzn¹¹. W późniejszych przemówieniach i pismach Mao zwracał szczególną uwagę na równy udział w pracy i równą płacę. Po utworzeniu Chińskiej Republiki Ludowej sprawami kobiet zajęła się utworzona w 1949 roku, a działająca do dzisiaj Federacja Kobiet Całych Chin (*Zhonghua Quanguo Funü Lianhehui*). Wiele uprawnień nadało kobietom prawo małżeńskie, wprowadzone w 1950 roku. Zdelegalizowano wówczas małżeństwa aranżowane i zawierane przez dzieci, zaś kobietom nadano prawo do rozwodów i do ponownego zamążpójścia po owdowieniu – te dwa ostatnie prawa przyjmowane były zresztą z ogromną rezerwą, zwłaszcza na wsi. Pierwszy okres emancypacji w państwie komunistycznym nie przyjmował się łatwo. Udział kobiet w strukturach władzy był wówczas znikomy, między innymi ze względu na niski poziom wykształcenia.

Po 1949 roku mobilizacja mas ludowych, w tym i kobiet, potrzebna była do budowy nowego państwa. Kolejne dekady okresu maoizmu sprzyjały angażowaniu kobiet w pracę, zwłaszcza podczas tworzenia komun ludowych w czasie Wielkiego Skoku Naprzód, co było wówczas interpretowane

¹⁰ T. Karon, *Madame Chiang Kai-Shek, 1898–2003*, „Time”, 24.10.2003.

¹¹ Mao Zedong, *Report on an Investigation of the Peasant Movement in Hunan*, March 1927, *Selected Works of Mao Tse-tung*, www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/volume-1/mswv1_2.htm (4.01.2017).

jako wyzwolenie kobiet z feudalnych ograniczeń¹². W latach sześćdziesiątych, w czasie kryzysu ekonomicznego, część kobiet musiała się wycofać z rynku pracy, ustępując miejsca mężczyznom¹³.

W okresie Rewolucji Kulturalnej kwestię walki o prawa kobiet odłożono na dalszy plan, a aktywistki z pierwszego frontu podlegały krytyce za zaniechanie walki klasowej. W tym jednak czasie nastąpił ogromny wzrost znaczenia żony Mao Zedonga – Jiang Qing (1914–1991) – która wykorzystła swoją pozycję prywatną do zdobycia władzy politycznej w Grupie ds. Rewolucji Kulturalnej. Należy pamiętać, że zgoda na zawarcie przez tę byłą aktorkę ślubu z Mao w roku 1938 w Yan'anie obwarowana była trzydziestoletnim zakazem działalności publicznej. Co ciekawe, w okresie Rewolucji Kulturalnej udział kobiet w najwyższych strukturach władzy partyjnej był najwyższy w historii. Sama Jiang Qing została oceniona surowo i za swoją działalność w tzw. „bandzie czworga” skazana na śmierć. I choć wyroku nie wykonano, dożyła swoich dni w niesławie.

W przełomowym dla Chin roku 1978 Deng Xiaoping zainicjował procesy przeobrażeń ekonomicznych, a za nimi ruszyła fala zmian społecznych¹⁴. Równolegle od 1979 roku prowadzona była antynatalistyczna tzw. „polityka jednego dziecka”, która doprowadziła do preferowania dzieci płci męskiej. Początkowo przyniosło to dalsze wzmocnienie pozycji mężczyzn, jednak z czasem poważnym problemem stał się niedobór kobiet, a co za tym idzie, podniesienie ich wartości. Okres modernizacji otworzył dla osób aktywnych, zdeterminowanych wiele dróg awansu społecznego – jednak duże trudności w korzystaniu z nich miały kobiety wiejskie, które poprzez powrót do rodzinnego zarządzania gospodarstwami i wzrost bezrobocia często były zmuszane do powrotu do tradycyjnych ról społecznych. Z czasem te bardziej przedsiębiorcze emigrowały, jak i mężczyźni, do miast w poszukiwaniu szans zawodowych. Współcześnie ponad

¹² Więcej zob. E. Croll, *Feminism and Socialism in China*, New York 1978.

¹³ J. Howell, *Women's Political Participation in China: Struggling to Hold Up Half the Sky*, „Parliamentary Affairs” 2002, 55, 1, s. 44–50.

¹⁴ Więcej zob. J. Wardęga, *Współczesne społeczeństwo chińskie. Konsekwencje przemian modernizacyjnych*, Toruń 2015, zwłaszcza rozdziały 6–7.

połowa populacji zamieszkuje miasta i niewątpliwie Chinki, zwłaszcza te z wielkich metropolii, mają większe niż kiedykolwiek możliwości decydowania o swoim życiu: wyboru czy zmiany partnera, ale i odłożenia decyzji o małżeństwie i dzieciach, jak również wyboru ścieżki zawodowej. Niemniej jednak te kobiety, które budują swoje kariery, odkładając zakładanie rodziny na później, określane są pejoratywnym terminem *shengnü*¹⁵ – „kobiety nadwyżkowe”. W wielu środowiskach kobiety wykształcone, zwłaszcza posiadające doktorat, uznawane są za „trzecią płęć”, a ich szanse na życie rodzinne za minimalne.

Mimo tego rozbicia między życiem społecznym i osobistym w okresie modernizacji coraz więcej kobiet wychodziło poza role rodzinne. W podsumowaniu badań zawartości czasopisma „Zhongguo Funü”, przeprowadzonych przez Feng Xiaotian, ukazano, jak zmieniał się obraz chińskich kobiet i jak prezentowane były ich osiągnięcia od lat pięćdziesiątych do dziewięćdziesiątych XX wieku. Zdecydowanie rosło znaczenie osobistego sukcesu (od 9,2 do 33,3%) oraz sukcesu w pracy (rozumianego jako typ „silnej kobiety” – od 0 do 23,3%). Z drugiej strony zmalał udział niższych warstw społecznych i znaczenie ciężkiej pracy w produkcji (z 73,6 do 15,6%)¹⁶.

Raport ONZ na temat obecnego stanu nierówności pomiędzy płciami¹⁷ w Chinach prezentuje generalnie dość optymistyczny obraz. W 2014 roku wskaźnik nierówności płciowej GII wyniósł 0,191, co dało Chinom 40. pozycję na sto pięćdziesiąt pięć analizowanych krajów (dla porównania Polska z GII równym 0,138 zajęła 28. miejsce). Przy konstruowaniu indeksu pod uwagę brane są takie dane, jak wskaźnik zgonów przy porodzie – wynoszący trzydzieści dwa na sto tysięcy urodzeń. Udział kobiet w życiu

¹⁵ Jest to neologizm ogłoszony przez Ministerstwo Edukacji ChRL w corocznym raporcie o nowych słowach, 2006 *nian Hanyu ciyu xuanmu* [Wybrane neologizmy w języku chińskim w 2006 roku], www.china-language.gov.cn/33/2007_9_6/1_33_2984_0_1189046691557.html (7.01.2017).

¹⁶ Feng Xiaotian, *Bianqian zhong de nuxing xingxiang – dui Zhongguo funu' za-zhi de neirong fenxi* [Zmiana obrazu kobiet – analiza zawartości czasopisma „Chińskie Kobiety”], „Shehui” 1992, 7, s. 17, za: S. Rosen, *Chinese Women in the 1990s...*, s. 17.5.

¹⁷ Gender Inequality Index (GII) jest tworzony przez Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (UNDP).

publicznym wskazywany jest poprzez procent miejsc zajmowanych w parlamencie przez kobiety – w przypadku Chin 23,6% – oraz odsetek kobiet na rynku pracy. Poza domem pracuje 63,9% kobiet, przy 78,3% mężczyzn¹⁸. Różnice między płciami uwiadcniają się w statystykach dotyczących edukacji, choć poziom umiejętności czytania i pisania jest w przypadku kobiet i mężczyzn podobny: 99,6 i 99,7%. Wykształcenie co najmniej średnie uzyskuje w Chinach 58,7% kobiet i 71,9% mężczyzn¹⁹. Spodziewana w 2014 roku średnia liczba lat edukacji nie różniła się znacznie i jest nawet wyższa dla płci żeńskiej, wynosząc 13,2 lat dla kobiet i 12,9 lat dla mężczyzn. Niemniej jednak rzeczywista średnia liczba lat nauki dla kobiet wynosiła 6,9, a dla mężczyzn 8,2 lat. Poważne różnice występowały też w przypadku dochodów *per capita* – dla Chinek 10 128 USD, a dla Chińczyków 14 795 USD, zatem kobiety zarabiały o 46% mniej. Nawet w miastach dochody kobiet były niższe od mężczyzn na tych samych stanowiskach – badania z lat 2010 i 2012 wskazywały, że jest to zaledwie 70% wynagrodzenia mężczyzn²⁰. W rezultacie poziom wskaźnika rozwoju społecznego (Human Development Index, HDI) dla obu płci też się różnicował, wynosząc 0,705 dla kobiet i 0,747 dla mężczyzn. Ogólnie rzecz ujmując, wykazywane przez ONZ informacje na temat pozycji kobiet, w postaci Gender Development Index (wynoszący 0,943) stawiają Chiny na stosunkowo wysokiej pozycji na tle całego obszaru Azji, gdzie wyżej ulokowało tylko kilka krajów: Tajlandia, Singapur, Filipiny, Japonia i Hongkong²¹. Nie oznacza to równocześnie, że Chinki świadome są swojej siły i ruszają na podbój świata polityki. W badaniach Ye Nanke zdobycie władzy było najmniej ważnym celem dla kobiet w Chinach – na ostatnim miejscu za szczęściem, zdrowiem, spokojem, relacjami międzyludzkimi, karierą, pieniędzmi i statusem²².

¹⁸ Oba wskaźniki znacznie wyższe niż w Polsce, odpowiednio 48,9 i 64,9%.

¹⁹ United Nations Development Programme, *Human Development Report 2015*, s. 225, <http://hdr.undp.org/en/content/gender-inequality-index-gii> (6.01.2017).

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*, s. 221.

²² Ye Nanke, *Dangdai nuxing yu xiandaihua* [Współczesne kobiety i modernizacja], „Funu yanjiu” 1991, 4, s. 5, za: S. Rosen, *Chinese Women in the 1990s...*, s. 17.17.

Pozycja kobiet w Komunistycznej Partii Chin

Ani jedna kobieta nie znalazła się wśród dwunastu intelektualistów inspirowanych się Ruchem 4 Maja, rewolucją bolszewicką, marksizmem i leninizmem, którzy latem 1921 roku w Szanghaju uczestniczyli w I Zjeździe Komunistycznej Partii Chin. Mimo że w ramach Ruchu 4 Maja, jak i w pierwszych pismach chińskich komunistów można zauważyć wątki krytyczne wobec tradycyjnego modelu rodziny, aranżowanych małżeństw, wykluczenia kobiet, wykorzystywania robotnic²³, to ich autorami byli mężczyźni, w tym i ci, którzy sami porzucali swoje wiejskie żony z aranżowanych małżeństw, jak Chen Duxiu, Mao Zedong czy Gao Junyu. Mimo to partia rozwijała się jako struktura patriarchalna, a kobiety pozostały poza głównym nurtem polityki.

W lipcu 1921 roku w liczącej pięćdziesięcioro siedmioro członków Komunistycznej Partii Chin znalazły się dwie kobiety: Miao Boying i Liu Qingyang. Na samym początku nie wszystkie aktywistki uzyskiwały niezależny status członków partii, niektóre – jak żona Chen Duxiu Gao Junman czy żona Li Da Wang Huiwu – miały status członkiń jako żony członków i jako takie mogły rozwijać swoje kariery. Również kariera Xiang Jingru, pionierki ruchu kobiecego w partii, rozwinęła się dopiero po jej małżeństwie z Cai Hesenem, zaś rozpad tego związku skutkowałam usunięciem jej ze stanowiska pierwszej dyrektorki Biura Kobiet KPCh (*Funü Bu*)²⁴. Przez kilka miesięcy na przełomie 1921 i 1922 roku wydano dziesięć numerów dwutygodnika poświęconego sprawom wyzwolenia kobiet „Głos Kobiet” (*Funü Sheng*). Między 1921 a 1925 rokiem do partii zapisało się sto kobiet, większość wykształconych, pochodzących z zamożnych rodzin uczonych i przedsiębiorców²⁵. Mimo to żadna kobieta nie uczestniczyła jako oficjalna delegatka również w kolejnych trzech zjazdach Komunistycznej Partii Chin w latach 1922, 1923, 1925.

Historia Komunistycznej Partii Chin wkrótce zbliży się do stulecia, ale wśród wyróżnianych pięciu generacji chińskich przywódców

²³ C. Gilmartin, *Gender in the Formation of a Communist Body Politic*, „Modern China” 1993, 19, 3, s. 301–305.

²⁴ *Ibidem*, s. 316.

²⁵ *Ibidem*, s. 308–309.

komunistycznych nie znajdziemy ani jednej kobiety. Żadna też nie weszła do ścisłego, kilkuosobowego kierownictwa partii, czyli do Stałego Komitetu Biura Politycznego. W całej historii Komunistycznej Partii Chin zaledwie kilka kobiet zasiadało w Biurze Politycznym (tabela 1). Pierwsze z nich znalazły się w polityce dzięki statusowi ich mężów. Były to: Jiang Qing – żona Mao Zedonga (1969–1976), Ye Qun – żona Lin Biao (do śmierci podczas ucieczki z mężem w 1971 roku) oraz Deng Yingchao – wdowa po Zhou Enlaiu, awansowana przez jego protegowanego Deng Xiaopinga (w latach 1978–1985)²⁶. Deng Yingchao pełniła również funkcję przewodniczącej Ludowej Politycznej Rady Konsultatywnej Chin w latach 1983–1988 jako jedyna kobieta na tym stanowisku.

Tabela 1. Rozkład płci w Biurze Politycznym Komunistycznej Partii Chin po 1949 roku

	Liczba stałych członków		Nazwiska stałych członkiń
	Kobiety	Mężczyźni	
Ósmy (1956)	0	17	–
Dziewiąty (1969)	2	17	Jiang Qing, Ye Qun
Dziesiąty (1973)	1	20	Jiang Qing
Jedenasty (1977)	0	26	–
Dwunasty (1982)	1	24	Deng Yingchao
Trzynasty (1987)	0	14	–
Czternasty (1992)	0	20	–
Piętnasty (1997)	0	22	–
Szesnasty (2002)	0	25	–
Siedemnasty (2007)	1	24	Liu Yandong
Osiemnasty (2012)	2	24	Liu Yandong, Sun Chunlan

Źródło: opracowanie własne.

²⁶ S. Rosen, *Women and Political Participation in China*, „Pacific Affairs” 1995, 68, 3, s. 317.

Tabela 2. Rozkład płci w Komitecie Centralnym Komunistycznej Partii Chin po 1949 roku

	Liczba stałych i zmiennych delegatów		Udział procentowy	
	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni
Ósmy (1956)	8	162	4,7%	95,3%
Dziewiąty (1969)	23	256	8,2%	91,8%
Dziesiąty (1973)	41	278	12,9%	87,1%
Jedenasty (1977)	38	295	11,4%	88,6%
Dwunasty (1982)	14	324	4,1%	95,9%
Trzynasty (1987)	22	263	7,7%	92,3%
Czternasty (1992)	24	295	7,5%	92,5%
Piętnasty (1997)	25	319	7,3%	92,7%
Szesnasty (2002)	27	329	7,6%	92,4%
Siedemnasty (2007)	37	334	10%	90%
Osiemnasty (2012)	33	340	8,8%	91,2%

Źródło: *Women and Men in China. Facts and Figures 2004*, ed. Ma Jingkui, National Bureau of Statistics, Department of Population, Social, Science and Technology, 2004, s. 84.

Dodatkowo miejsca w Biurze Politycznym KPCh, choć już tylko jako członkinie zmienne, uzyskały za swoje własne zasługi – czy to na polu produkcji, czy rewolucji: Wu Guixian, Chen Muhua. Wu Guixian była przodowniczką pracy w przędzalni bawełny w prowincji Shaanxi, a funkcję w Komitecie Centralnym sprawowała w okresie trwania Rewolucji Kulturalnej, od 1969 do 1977 roku. Chen Muhua, rewolucjonistka z burzliwym życiorysem obejmującym zarówno działalność w KPCh już w okresie Yan'anu, jak i oskarżenia związane z rodzinnymi powiązaniami z członkami Guomindangu, pełniła liczne funkcje polityczne.

W 1970 roku Chen została wiceminister ówczesnego Ministerstwa Handlu Międzynarodowego i Współpracy Gospodarczej, zaś w latach 1978–1982 była jednym z wicepremierów, a później członkinią Rady Państwa²⁷ (od 1982 do 1988 roku), w której przede wszystkim była odpowiedzialna za politykę demograficzną.

Współcześnie liczba kobiet w Komunistycznej Partii Chin rośnie stosunkowo szybko. Odsetek kobiet szacuje się na 23,3%, podczas gdy w 2002 roku kobiet było tylko 16,6%²⁸. Te zmiany odzwierciedlone są również w proporcjach delegatów na odbywające się co pięć lat kongresy KPCh. Podczas XVIII Kongresu KPCh w 2012 roku kobiety stanowiły 22,9% delegatów, podczas gdy w 2007 roku – 20%, a w 2002 – 18%. Niewiele z tych kobiet przebija się jednak do najwyższych kręgów przywódców komunistycznych. Liczba członkiń Komitetu Centralnego KPCh jest niewielka, poniżej 10%, a zatem nie wskazuje na wzrost znaczenia kobiet w partii, mimo wzrostu ich liczebnego udziału. Przeciwnie, wygląda na to, że paradoksalnie czasy Rewolucji Kulturalnej pozostają w tym wymiarze odległym ideałem.

Jednocześnie w przypadku ośmiu tzw. partii niekomunistycznych liczba kobiet w ich władzach jest wyraźnie wyższa – według danych z roku 2002 najwięcej kobiet, 34,5%, znalazło się w Komitecie Centralnym Tajwańskiej Ligi Samorządu Demokratycznego (*Taiwan Minzhu Zizhi Tongmeng*), zaś najmniej kobiet w Chińskiej Lidze Demokratycznej (*Zhongguo Minzhu Tongmeng*) – choć i tam stanowiły 17,7%, czyli miały wyższy udział niż w Komitecie Centralnym Komunistycznej Partii Chin²⁹. Na czele dwóch partii stoją kobiety: Yan Junqi jest przewodniczącą Chińskiego Stowarzyszenia Popierania i Rozwoju Demokracji (*Zhongguo Minzhu Cujin Hui*),

²⁷ State Council (*Zhonghua Renming Gongheguo Guowuyuan*) to najwyższy organ władzy wykonawczej w Chinach.

²⁸ *The Communist Party of China* (dane za 2011 rok), www.chinatoday.com/org/cpc/ (8.01.2017).

²⁹ *Women and Men in China. Facts and Figures 2004*, ed. Ma Jinghui, Department of Population, Social, Science and Technology, National Bureau of Statistics, 2004, s. 86.

zaś Lin Wenyi kieruje Tajwańską Ligą Samorządu Demokratycznego (*Taiwan Minzhu Zizhi Tongmeng*) i pełni funkcję jednego z licznych wiceprzewodniczących Ludowej Politycznej Konferencji Konsultatywnej Chin.

Kobiety w polityce współcześnie

Jak więc w nowej scenerii społecznej wygląda dzisiaj pozycja kobiet w wielkiej polityce Chińskiej Republiki Ludowej? Uczestnictwo w polityce jest jednym z wymiarów równouprawnienia kobiet. Obywatelki Chin posiadają prawo wyborcze od 1953 roku. W latach dziewięćdziesiątych wprowadzono do ustaw regulujących prawo wyborcze zapisy dotyczące udziału kobiet w różnych, wybieralnych bądź częściowo wybieralnych, organach władzy. W prawie wyborczym do Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych i lokalnych zgromadzeń ChRL zapisano:

Wśród posłów do OZPL i lokalnych kongresów na różnych szczeblach powinna się znaleźć odpowiednia liczba kobiet, a ich udział powinien być stopniowo podnoszony³⁰.

Podobnie w Ustawie o komitetach wiejskich ChRL znalazł się zapis, że „wśród członków komitetów wiejskich powinna się znaleźć odpowiednia liczba kobiet”³¹. W żadnym przypadku nie zostało doprecyzowane, jaka liczba kobiet byłaby odpowiednia. W Programie rozwoju chińskich kobiet (2001–2010), przyjętym przez Radę Państwa w 2001 roku, pojawił się zapis o politycznej aktywizacji kobiet i zwiększaniu ich udziału w gremiach

³⁰ *Electoral Law of the National People's Congress and Local People's Congresses of the People's Republic of China* (przyjęte w 1979 roku, z poprawkami z 1982, 1986, 1995 i 2004 roku), rozdz. 1, art. 6, rzeczony zapis pochodzi z 1995 roku, www.npc.gov.cn/englishnpc/Law/2007-12/13/content_1384080.htm (8.01.2017). Ten cytat i poniższe – jeśli nie zaznaczono inaczej – w tłumaczeniu autorki.

³¹ *Organic Law of the Villagers Committees of the People's Republic of China*, 1998, art. 9, www.npc.gov.cn/englishnpc/Law/2007-12/11/content_1383542.htm (8.01.2017).

decyzyjnych – nieco doprecyzowano tam te liczby, zapisując jako cel, „aby przynajmniej jedna kobieta znalazła się w organach kierowniczych na wszystkich szczeblach władzy oraz w więcej niż połowie ministerstw i komisji podlegających Radzie Państwa oraz tych na poziomie prowincji i powiatów”. W dokumencie wspomniano też o podejmowaniu wysiłków, aby „znacząco zwiększyć liczbę kobiet na stanowiskach kierowniczych” oraz „zapewnić w zarządach taki procent kobiet, jaki jest w danym sektorze”³².

Obecność kobiet w organach władzy państwowej Chińskiej Republiki Ludowej nie była nigdy znaczna. Ani jedna kobieta nie pełniła funkcji przewodniczącego czy prezydenta Chin bądź premiera. Specyficzną pozycję zajmowała jedynie Song Qingling, wdowa po Sun Yat-senie, jako symbol jedności narodu chińskiego. W roku 1950 otrzymała ona Międzynarodową Stalinowską Nagrodę Pokoju. W latach 1959–1975 była wiceprzewodniczącą Chin (wraz z Dong Biwu), pełniąc funkcje ceremonialne. Po śmierci przewodniczącego, Zhu De, Song zastępowała go w okresie 1968–1972. W maju 1981 roku, kilkanaście dni przed śmiercią, otrzymała tytuł honorowej Przewodniczącej Chińskiej Republiki Ludowej³³.

W ostatnich latach dwie kobiety zajmowały stanowiska wicepremierów. Wu Yi w latach 2003–2007 była drugą wicepremier, a od czerwca 2007 do marca 2008 roku pierwszą wicepremier. W owym czasie pani Wu uznawana była za jedną z najbardziej wpływowych kobiet świata, pozycji tej nie przebiła dotychczas żadna inna chińska polityk³⁴. Jednak nawet ona w Biurze Politycznym była tylko członkiem zmiennym i nie wstąpiła do ścisłego grona kierowniczego.

W obecnej, zapoczątkowanej w 2012 roku, kadencji Biura Politycznego KPCh znalazły się dwie kobiety i każdej z nich analitycy wróżyli awans do Stałego Komitetu Politbiura, lecz to dotychczas nie nastąpiło. Druga

³² *Program for the Development of Chinese Women (2001–2010)* (przyjęty w 2001 roku), rozdz. 2, www.china.org.cn/english/features/cw/140979.htm (8.01.2017).

³³ Więcej zob. Jung Chang, J. Halliday, *Madame Sun Yat-Sen: Soong Ching-Ling*, London 1986.

³⁴ Guo Xiajuan, Zheng Yongnian, *Women's Political Participation in China*, The University of Nottingham, China Policy Institute, 2008, *Briefing Series*, 34, s. 2.

wicepremier, Liu Yandong (ur. 1945), to obecnie Chinka na najwyższym w kraju stanowisku politycznym. Liu od lat sześćdziesiątych pokonywała szczyble kariery w KPCh, w Federacji Młodzieży Całych Chin, Ogólnochińskim Zgromadzeniu Przedstawicieli Ludowych, Ludowej Politycznej Konferencji Konsultatywnej Chin i nawet w Komitecie Organizacyjnym Pekińskich Igrzysk Olimpijskich³⁵.

Drugą kobietą w obecnym Biurze Politycznym Komunistycznej Partii Chin jest Sun Chunlan (ur. 1950), w partii od 1973 roku, a od lat dziewięćdziesiątych bardziej aktywna politycznie, między innymi dzięki pełnieniu rozmaitych funkcji w związkach zawodowych i w OZPL³⁶.

Wiele spośród tych kobiet trafiło do polityki poprzez Federację Kobiet Całych Chin. Chen Muhua przez wiele lat przewodniczyła Federacji. Kilka kobiet z Komitetu Centralnego też pełniło funkcje w kierownictwie Federacji, jak Hao Yichun, Zhang Guoying, Huang Qizao, Lin Liyun. Często też na stanowiskach ministerialnych lub w komisjach odpowiadały za sprawy kobiece, zdrowia publicznego, kultury lub edukacji, jak Peng Peiyun, kierująca Państwową Komisją Planowania Rodziny, Chen Zhili jako szefowa Ministerstwa Edukacji czy Xu Lin jako wieloletnia szefowa Państwowego Biura Międzynarodowej Promocji Języka Chińskiego Hanban. Niezwykle rzadko kobiety obejmują twarde resorty, wyjątkiem jest jedyna kobieta wśród ministrów, Wu Aiyang, stojąca od 2005 roku na czele Ministerstwa Sprawiedliwości. Na czele Komisji do spraw Zdrowia i Planowania Rodziny stoi tradycyjnie kobieta – od 2013 roku była gubernator prowincji Anhui, Li Bin. Te dwie kobiety stanowią zaledwie 8% obecnych ministrów i szefów komisji we władzy wykonawczej.

W chińskim parlamencie, Ogólnochińskim Zgromadzeniu Przedstawicieli Ludowych, w obecnej kadencji posłanki stanowią 23,4% wszystkich delegatów. Wyższym od Chin odsetkiem kobiet w parlamencie może się

³⁵ *Liu Yandong*, http://chinavitae.com/biography/Liu_Yandong/career (10.01.2017).

³⁶ *Sun Chunlan*, http://chinavitae.com/biography/Sun_Chunlan/career (10.01.2017).

w Azji poszczycić kilka krajów: Timor Wschodni (38,5%), Filipiny (29,8%), Nepal (29,6%), Laos (27,5%), Wietnam (26,7%), Singapur (23,8%). Dla porównania w Republice Korei kobiety zajmują 16,3% miejsc w parlamencie, a w Japonii 9,5% w Izbie Reprezentantów i 20,7% w Izbie Radców, zaś w Indiach 12% w Izbie Ludowej i 11,1% w Izbie Stanów³⁷. Można się wydawać, że sytuacja kobiet w chińskiej legislaturze jest korzystna. Podczas telewizyjnych relacji z marcowych, corocznych obrad liczącego niemal trzy tysiące delegatów Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych, te kobiety, a zwłaszcza przedstawicielki mniejszości narodowych, są wyłuskane z tłumu, aby potwierdzić afirmacyjną politykę władz. Jeśli jednak weźmiemy pod uwagę fakt, że OZPL zbiera się na obrady zaledwie raz w roku na dwutygodniową sesję, zaś pomiędzy nimi przez pozostałe jedenaście miesięcy władzę ustawodawczą i kontrolną sprawuje Stały Komitet OZPL, to należałoby się przyjrzeć, ile procent stanowią kobiety w tym gremium. I wtedy okazuje się, że posłanek jest w nim znacząco mniej – w obecnej kadencji zaledwie 15,5% (tabela 3).

Od początku istnienia Chińskiej Republiki Ludowej liczba kobiet na stanowiskach gubernatorów prowincji była i jest znikoma. Pierwszą gubernator – prowincji Jiangsu – była w latach 1982–1989 Gu Xiulian. Na czele Specjalnego Regionu Autonomicznego Mongolii Wewnętrznej w latach 2001–2003 stała przedstawicielka mongolskiej grupy etnicznej, Uyunqimg. Song Xiuyan była gubernator Qinghai w latach 2004–2010, Li Bin – prowincji Anhui w latach 2012–2013, zaś Liu Hui stała na czele Specjalnego Regionu Autonomicznego Ningxia od 2013 do 2016 roku. Obecnie, od 2016 roku, tylko dwie kobiety stoją na czele regionów: Xian Hui kieruje Ningxia, zaś gubernator Mongolii Wewnętrznej jest Bu Xiaolin, pochodząca z rodziny o długich tradycjach politycznych – jej ojciec był również gubernatorem tego regionu. Jeśli chodzi o funkcje sekretarzy KPCh prowincji, to obecnie żadna kobieta nie zajmuje takiego stanowiska, a w przeszłości były to tylko dwie kobiety: Wan Shaofen w Jiangxi w latach 1985–1988 oraz

³⁷ Inter-Parliamentary Union, *Women in National Parliaments* (dane z grudnia 2016 roku), www.ipu.org/WMN-e/classif.htm (8.01.2017).

Tabela 3. Delegaci w Ogólnochińskim Zgromadzeniu Przedstawicieli Ludowych i Stałym Komitecie OZPL

	Liczba delegatów w OZPL			Liczba delegatów w Stałym Komitecie OZPL		
	Kobiety	Męż- czyźni	Odsetek kobiet	Kobiety	Męż- czyźni	Odsetek kobiet
Pierwsze (1954)	147	1079	12%	3	73	4%
Drugie (1959)	150	1076	12,2%	4	58	6,5%
Trzecie (1964)	542	2492	17,9%	17	79	17,4%
Czwarte (1975)	653	2232	22,6%	39	105	27,1%
Piąte (1978)	742	2755	21,2%	35	148	19,1%
Szóste (1983)	632	2346	21,2%	13	125	9,4%
Siódme (1988)	634	2344	21,3%	16	121	11,7%
Ósme (1993)	626	2352	21%	17	121	12,3%
Dziewiąte (1998)	650	2329	21,8%	16	118	12%
Dziesiąte (2003)	604	2381	20,2%	21	138	13%
Jedenaste (2008)	637	2350	21,3%	26	161	16,1%
Dwunaste (2013)	699	2288	23,4%	25	161	15,5%

Źródło: *Women and Men in China. Facts and Figures 2004*, ed. Ma Jingkui, Department of Population, Social, Science and Technology, National Bureau of Statistics, 2004, s. 87; E. Downie, *Continuity and Change: Women's Representation in Reform-era Chinese Politics*, „The Journal of Politics and Society” 2014, vol. 25, s. 56, <http://dx.doi.org/10.7916/D8GX4972>.

Sun Chunlan – najpierw w prowincji Fujian w latach 2009–2012, potem w Tianjinie w latach 2012–2014. A zatem w liczącej ponad sześćdziesiąt lat historii Chińskiej Republiki Ludowej na dwadzieścia dwie prowincje, pięć regionów autonomicznych, cztery miasta wydzielone i dwa specjalne regiony administracyjne jedynie dziewięć kobiet stało na ich czele – czy to jako gubernatorki, czy szefowe partii.

Na niższych szczeblach kobiety działają aktywniej, a Ministerstwo Zasobów Ludzkich i Opieki Socjalnej szacuje, że 42,5% urzędników w chińskich samorządach to kobiety. Najwięcej z nich w Pekinie, gdzie w 2010 roku stanowiły 32,4%. Niestety nie mogą przebić szklanego sufitu³⁸. Według danych z 1989 roku na blisko trzy tysiące burmistrzów i ich zastępców z 467 miast było sto pięćdziesiąt kobiet, ale zaledwie trzy z nich na stanowisku burmistrza. W połowie lat dziewięćdziesiątych sytuacja nieco się poprawiła i na 519 miast było dwunastu burmistrzów i 296 zastępców płci żeńskiej³⁹. W 2010 roku 86,2% władz na poziomie powiatów miało kobiety, podczas gdy w roku 2000 było ich około 60%. W tym samym 2010 roku 87,1% władz prowincji miało przynajmniej jedną kobietę na stanowisku wicegubernatora. Należy zwrócić uwagę, że niewiele z nich obejmuje najwyższe stanowiska. Obecnie odsetek kobiet na stanowiskach burmistrzów wynosi 13%⁴⁰. Ma się to zmienić w tej dekadzie, ponieważ w 2011 roku Rada Państwa przyjęła plan dziesięcioletni, zakładający, że do 2020 roku we władzach na poziomie powiatu i wyższych przynajmniej jedno z najwyższych stanowisk musi być piastowane przez kobietę⁴¹.

Podobnie jak w przypadku kobiet zajmujących stanowiska ministerialne, również na niższych szczeblach władzy kobiety zwykle angażują się w „kobiece” sektory. Według podsumowania z 2005 roku 55,9% kobiet w polityce zajmowało się edukacją i ochroną zdrowia, 6,4% rolnictwem, 5,8% działami produkcyjnymi, a poniżej 1% stanowiły kobiety w resortach zajmujących się bezpieczeństwem publicznym, prokuraturą czy sądownictwem⁴².

³⁸ J. Howell, *Women's Political Participation in China: in whose interests elections?*, „Journal of Contemporary China” 2006, 15, 49, s. 603–619.

³⁹ S. Rosen, *Women and Political Participation...*, s. 325–326.

⁴⁰ E. Downie, *Continuity and Change: Women's Representation in Reform-era Chinese Politics*, „The Journal of Politics and Society” 2014, 25, s. 64, <http://dx.doi.org/10.7916/D8GX4972>.

⁴¹ Zeng Benxiang, *Women's Political Participation in China: Improved or Not?*, „Journal of International Women's Studies” 2014, 15, 1, s. 139.

⁴² *Ibidem*, s. 143.

Zakończenie

We wrześniu 1995 roku w Pekinie odbyła się IV Światowa Konferencja w sprawie Kobiet⁴³, której głównym tematem było podniesienie statusu kobiet, ich uwłasnowolnienie, a zwłaszcza działania na rzecz zwiększenia udziału w życiu społecznym, gospodarczym i politycznym. Przedstawiciele 189 rządów debatowali wraz z kilkoma tysiącami reprezentantów organizacji pozarządowych, zaś efektem było przyjęcie Deklaracji Pekinńskiej i Platformy Działania, obejmującej cele strategiczne. Składało się na nie dwaście obszarów planowanych działań: „Kobiety i środowisko”, „Kobiety u władzy i biorące udział w procesach decyzyjnych”, „Dziewczęta”, „Kobiety i gospodarka”, „Ubóstwo”, „Przemoc wobec kobiet”, „Prawa człowieka”, „Edukacja”, „Mechanizmy instytucjonalne”, „Zdrowie”, „Kobiety i media” oraz „Kobiety i konflikty zbrojne”. Kwestie bezpośrednio dotyczące polityki to przede wszystkim dwa cele strategiczne: „Podjąć kroki mające na celu zapewnienie kobietom równego dostępu i pełnego udziału w strukturach władzy i procesach decyzyjnych” oraz „Zwiększyć zdolność kobiet do uczestnictwa w podejmowaniu decyzji i rządzeniu”⁴⁴. Szczegółowe zadania stojące w tej kwestii przed rządami, partiami politycznymi, organizacjami można sprowadzić do następujących: dążenie do płciowej równowagi we władzach (za minimum do osiągnięcia przyjęto 30%, podczas gdy ówczesną liczbę szacowano na 10%), ułatwienie ich dostępu do wyższych struktur władzy, rozbudowywanie puli kobiecych liderów poprzez równy dostęp do edukacji, programów szkoleniowych, walkę z dyskryminacją oraz zachęty do uczestnictwa w życiu społecznym, w tym również kobiet niepełnosprawnych i pochodzących z ludności rdzennej lub mniejszości narodowych. Po 1995 roku nie odbyła się już kolejna konferencja ONZ poświęcona sprawom kobiet, lecz co pięć lat – w 2000, 2005 i 2010 roku – prowadzone

⁴³ Wcześniejsze konferencje miały miejsce w 1975 roku w Meksyku, w 1980 w Kopenhadze i w 1985 roku w Nairobi.

⁴⁴ The Fourth World Conference on Women, *Beijing Declaration and Platform for Action*, 1995, s. 81–84, www.un.org/womenwatch/daw/beijing/pdf/BDPfA%20E.pdf (8.01.2017).

były specjalne sesje Zgromadzenia Ogólnego ONZ dokonujące oceny postępów we wdrażaniu postanowień z konferencji pekińskiej. W 2010 roku jednym z czterech problemów, na które zwrócono szczególną uwagę, była rola kobiet w podejmowaniu decyzji. Wedle szacunków Unii Międzyparlamentarnej kobiety stanowią zaledwie 18,8% wszystkich parlamentarzystów świata⁴⁵, a zatem zamierzenia nie zostały zrealizowane, choć Chiny znajdują się nieco bliżej realizacji planu. Spoglądając jednak krytycznie na proporcje płci w partii rządzącej, należy stwierdzić, że pod względem udziału kobiet sytuacja nie jest lepsza niż w okresie Rewolucji Kulturalnej.

We wrześniu 2015 roku prezydent ChRL Xi Jinping przewodniczył panelowi poświęconemu równouprawnieniu kobiet, zorganizowanemu przez Organizację Narodów Zjednoczonych. Podkreślił wówczas znaczenie tworzenia środowiska przyjaźniejszego rozwojowi kobiet i zapowiedział specjalne działania w tym celu. W ciągu tej ostatniej kadencji kobietą, która widoczna jest w chińskim świecie politycznym, jest jego małżonka, Peng Liyuan. A w tym samym czasie, gdy Xi przemawiał na forum ONZ na temat praw kobiet, co najmniej kilka chińskich aktywistek praw człowieka odbywało kary więzienia, jak Wang Yu, Gao Yu, Liu Xia.

Niewątpliwie rola kobiet zmienia się i postępuje proces równouprawnienia. W sferze formalnoprawnej kobiety mają zapewnioną równość nie tylko w konstytucji, ale i w specjalnych ustawach dotyczących ochrony praw i interesów kobiet⁴⁶. W dziedzinie edukacji również prawo zakazuje dyskryminacji, a co więcej kobiety uzyskują wyższe wykształcenie niż mężczyźni. Wciąż jednak ostrzejsze są wobec kobiet standardy moralne. Na obszarach wiejskich, gdzie nadal tradycyjnie to syn pozostaje na roli, synowa jak za dawnych czasów jest uzależniona od rodziny męża, a jej pozycja zależy między innymi od urodzenia męskiego potomka. Nawet

⁴⁵ Ośrodek Informacji ONZ w Warszawie, *Konferencje w sprawach kobiet, Pekin +15*, 2010, www.unic.un.org/pl/rownouprawnienie/konf_pekina+15.php (8.01.2017).

⁴⁶ *Law of the People's Republic of China on the Protection of Women's Rights and Interests* (wydane w 1992 roku, z poprawkami z 2005 roku), www.cecc.gov/resources/legal-provisions/protection-of-womens-rights-and-interests-law-of-the-peoples-republic-of (8.02.2017).

w wielkich, nowoczesnych miastach kobiety wartościowane są według ich pozycji rodzinnej, a odnosząca zawodowe sukcesy niezamężna i bezdzietna córka jest źródłem trosk rodziców.

Aktualną sytuację kobiet w chińskiej polityce można więc nadal określać mającym swoje źródła w latach dziewięćdziesiątych XX wieku terminem „Jeden niski i trzy małe” (*Yi di san shao*), co oznacza niski procent kobiet w polityce w ogóle, mało kobiet na wyższych szczeblach władzy, mało kobiet na eksponowanych stanowiskach i mało kobiet w kluczowych sektorach⁴⁷. Problemem jest nadal mała baza kobiet chętnych do angażowania się w politykę i obejmowania wysokich stanowisk. Wyniki ankiety prowadzonej w 2011 roku przez Narodowe Biuro Statystyczne i Federację Kobiet Całych Chin pokazały, że aż 92,9% kobiet interesuje się głównymi wydarzeniami krajowymi i zagranicznymi. Aż 83,5% ankietowanych Chińczyków zgodziło się, że pod względem umiejętności kobiety nie ustępują mężczyznom. Równocześnie jednak aż 61,6% mężczyzn i 54,6% kobiet było przekonanych, że „miejsce mężczyzn jest w sferze publicznej, zaś kobiet w domu”, a co więcej liczby te zwiększyły się o odpowiednio 7,7 i 4,4 punktów procentowych w porównaniu z badaniami z 2000 roku⁴⁸. Niechęć do uczestnictwa w polityce może więc wynikać z funkcjonowania nadal wielu obciążających kobiety przekonań, mających źródła w kulturze tradycyjnej.

⁴⁷ Zeng Benxiang, *Women's Political Participation...*, s. 140.

⁴⁸ Zhonghua Quanguo Funü Lianhehui [Federacja Kobiet Całych Chin], *Di san qi Zhongguo funü shehui diwei tiao cha zhuyao shuju baogao* [Raport nt. głównych wyników trzeciego badania społecznego statusu kobiet w Chinach], 2011, www.wsic.ac.cn/academicnews/78621.htm (8.01.2017).